

Limba și literatura română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară



clasa a V-a

Lecția



clasa a V-a

Noțiuni de fonetică



Eu și universul meu familiar

Ascultă cu atenție textul următor,
pentru a putea, apoi, rezolva exercițiile
propușe:



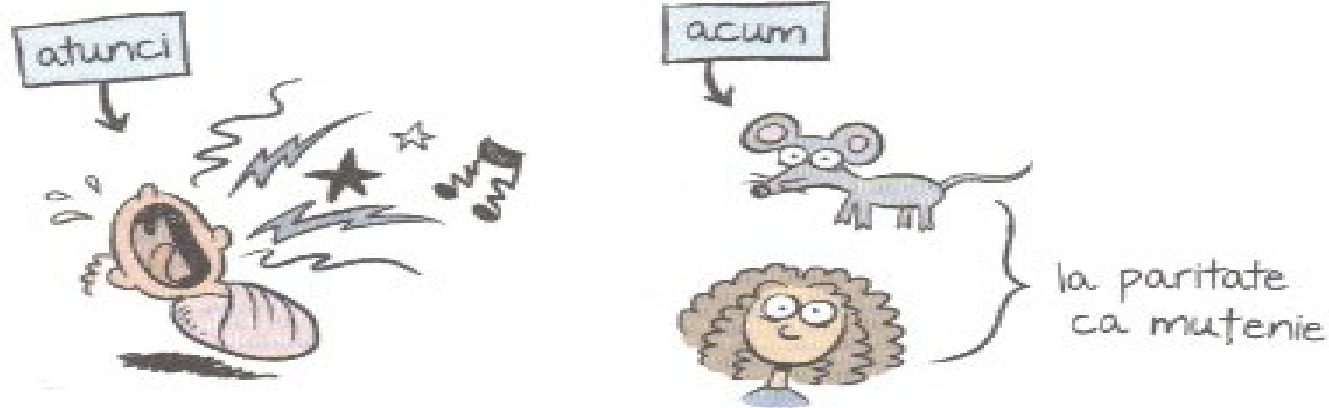
Mă cheamă Emmie Douglas. Am 13 ani și sunt în clasa a VII-a.



M-am născut aici, în Lakefront. Părinții mei spun că am venit pe lume „răcnind de-au zdrăngănit ferestrele”. O zic de parc-ar fi chestia cea mai amuzantă de pe lume.

„Ce ironie”, așa crede tata.

Eu zic că-s „false așteptări”.



În caz că n-ați ghicit, sunt destul de tăcută. Așa am fost de când mă știu. Chestia aia de la naștere a fost o întâmplare. Oricum, am frați mai mari și mai gălăgioși. Mama zice că eram mai vorbărească când eram mică, așa că am următoarele teorii:

(a) am obosit tot încercând să mă fac auzită peste sora și frațele meu și am început să-mi țin gura sau...

(b) după ce ei au crescut și au devenit tot mai ocupați, n-am mai avut cu cine să mai vorbesc decât cu adulții. Și cine vrea să stea de vorbă cu niște adulți?

(Terri Libenson, *Emmie cea invizibilă*)

Pentru o mai bună înțelegere a textului:

Cuvintele subliniate în sintagmele următoare au sensul:

- *Păr cârlionțat și vâlvoi*

1. cârlionțat: cu bucle, ondulat;

2. vâlvoi: ridicat în sus;

strugurel storcit

3. storcit: stors, strivit;

la paritate ca muțenie

4. paritate: egalitate numerică sau valorică.



Folosind Dicționarul explicativ al limbii române (<https://dexonline.ro>), stabilește sensul din text al următoarelor cuvinte: *mape* (mapă), *schite* (schiță), *răcnind* (a răcni).

Jocul cuvintelor

Integrează cuvintele noi în enunțuri de minimum 5 cuvinte:

mapă (dosar special în care se păstrează hârtii, desene, acte etc.)

Elevii au aranjat materialele primite de la profesor în mapă.

schiță (desen în care autorul conturează în linii generale un subiect care îl interesează)

Pictorul le-a arătat celor interesați schita viitoarei sale lucrări.

a răcni (a scoate strigăte puternice)

Zgomotul din jur a determinat-o să răcnească pentru a fi auzită.



Exercițiu

Stabilește, pe baza textului, dacă următoarele afirmații sunt adevărate (**A**) sau false (**F**):

1. Emmie este elevă în clasa a V-a. A / F
2. În rucsacul fetei, se poate găsi un stilou. A / F
3. Emmie s-a născut la Londra. A / F
4. Frații fetei sunt mai vorbăreți / gălăgioși decât ea. A / F

Rezolvare

Stabilește, pe baza textului, dacă următoarele afirmații sunt adevărate (**A**) sau false (**F**):

1. Emmie este elevă în clasa a V-a. A / F
2. În rucsacul fetei, se poate găsi un stilou. A / F
3. Emmie s-a născut la Londra. A / F
4. Frații fetei sunt mai vorbăreți / gălăgioși decât ea. A / F

Exercițiu

Pe baza textului dat, creează niște informații corecte, legând cuvântul / construcția din coloana A de perechea din coloana B:

A

1. Părinții
2. Emmie
3. Rucsacul
4. Părul fetei



B

- a. este cârlionțat și vâlvoi.
- b. fetei conține foarte multe lucruri.
- c. este surprins de cele întâmplate.
- d. s-a născut în Lakefront.
- e. vorbesc amuzați despre venirea pe lume a fetei .

Rezolvare

A

1. Părinții
2. Emmie
3. Rucsacul
4. Părul fetei

B

- a. este cârlionțat și vâlvoi.
- b. fetei conține foarte multe lucruri.
- c. este surprins de cele întâmplate.
- d. s-a născut în Lakefront.
- e. vorbesc amuzați despre venirea pe lume a fetei.

A

1. Părinții
2. Emmie
3. Rucsacul
4. Părul fetei

Rezolvare: 1-e

B

- e. vorbesc amuzați despre venirea pe lume a fetei.
- d. s-a născut în Lakefront.
- b. fetei conține foarte multe lucruri.
- a. este cârlionțat și vâlvoi.

2-d

3-b

4-a

Mă cheamă Emmie Douglas. Am 13 ani și sunt în clasa a VII-a.



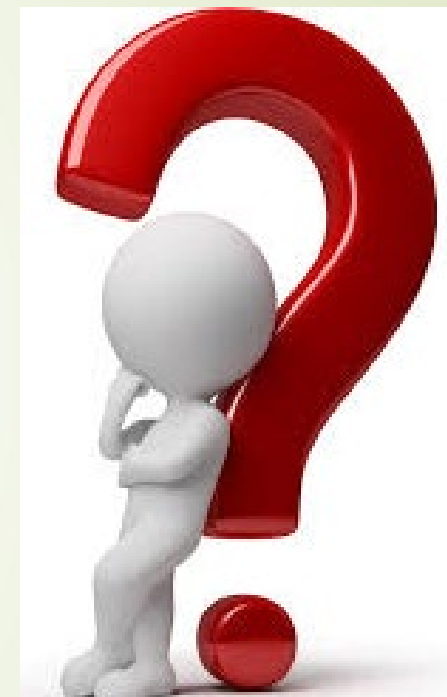
M-am născut aici, în Lakefront. Părinții mei spun că am venit pe lume „răcnind de-au zdrăngănit ferestrele”. O zic de parc-ar fi chestia cea mai amuzantă de pe lume.

„Ce ironie”, așa crede tata.

Exercițiu

Așază în ordine cronologică (pe baza textului) informațiile următoare:

- a. Emmie a obosit tot încercând să se facă auzită peste frații săi.
- b. După ce au crescut, frații fetei au devenit tot mai ocupați.
- c. În prezent, Emmie este o persoană tăcută.
- d. Mama afirmă că Emmie era mai vorbăreață când a fost mică.



Rezolvare c-d-a-b



- c. În prezent, Emmie este o persoană tăcută.
- d. Mama afirmă că Emmie era mai vorbăreață când a fost mică.
- a. Emmie a obosit tot încercând să se facă auzită peste frații săi.
- b. După ce au crescut, frații fetei au devenit tot mai ocupați.

În caz că n-ați ghicit, sunt destul de tăcută. Așa am fost de când mă știu. Chestia dia de la naștere a fost o întâmplare. Oricum, am frați mai mari și mai gălăgioși. Mama zice că eram mai vorbăreață când eram mică, așa că am următoarele teorii:

(a) am obosit tot încercând să mă fac auzită peste sora și frațele meu și am început să-mi țin gura sau...

(b) după ce ei au crescut și au devenit tot mai ocupați, n-am mai avut cu cine să mai vorbesc decât cu adulții. Și cine vrea să stea de vorbă cu niște adulți?

Exercițiu

Ordonează literele, astfel încât să obții un cuvânt ce se regăsește și în textul citat:

C

S

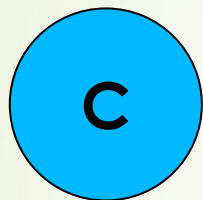
A

A

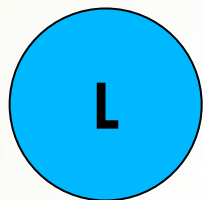
L



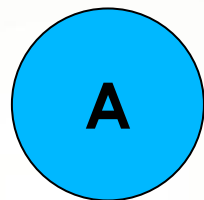
Rezolvare



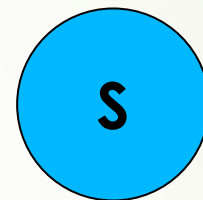
C



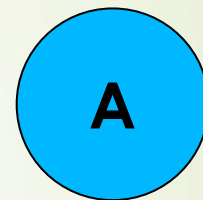
L



A



S



A



Continuă să descoperi cuvântul!

P

O

E

I

A

C

I

R



Rezolvare

P I C I O A R E

Continuă să descoperi cuvântul!

E

C

Ă

A

M

H

Rezolvare

C

H

E

A

M

Ă

Continuă să descoperi cuvântul!

Â

R

P

E

N

Î

T

L

M

A

Rezolvare

Î N T Â M P L A R E

Observații!

1. Cu ajutorul literelor oferite, am obținut cuvinte care trimit la un aspect din realitate.
2. Fiecărei litere îi corespunde un sunet.

LITERA - se scrie

SUNETUL - se aude

Spre informarea voastră!

Totalitatea literelor care reprezintă sunetele de bază ale unei limbi, așezate într-o anumită ordine, formează **alfabetul**.

Limba română folosește alfabetul latin. **Alfabetul** actual al limbii române are **31** de litere:

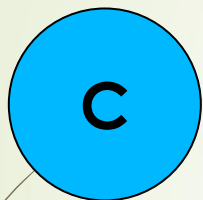
a, ă, â, b, c, d, e, f, g, h, i, î, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, ș, t, ț, u, v, w, x, y, z.

În general, în limba română **o literă transcrie un singur sunet**.

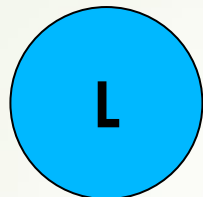




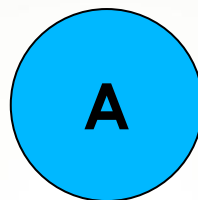
Observație!



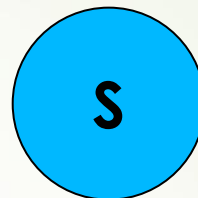
C



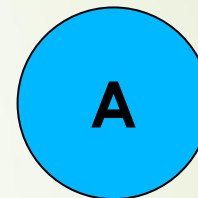
L



A



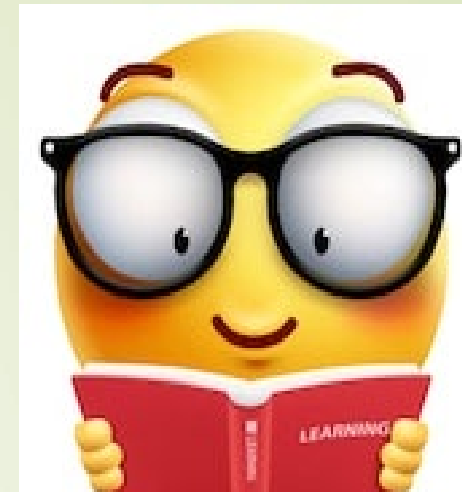
S



A

Spre deosebire de sunetul **A**, care se poate pronunța singur, sunetele **C**, **L** și **S** se pot pronunța doar cu ajutorul altui sunet.

Spre informarea voastră!



Vocalele sunt sunetele care se pronunță neînsoțite de sunete de sprijin și care pot forma singure o silabă.

Vocalele din limba română sunt:

[a], [ă], [e], [i], [î], [o], [u].

Consoanele sunt sunete care nu pot forma singure o silabă și care se pronunță cu ajutorul unei vocale.

Consoanele din limba română redată, de regulă, printr-o singură literă sunt: [b], [d], [f], [g], [h], [j], [k], [l], [m], [n], [p], [q], [r], [s], [ș], [t], [ț], [v], [x], [z].

Spre informarea voastră!



Observație!

În cadrul cuvântului **ÎNTÂMPLARE**, sunetul [î] este transcris prin două litere: **Î** și **Â**.

Așadar, în limba română, există situații în care **un sunet** poate fi redat prin **mai multe litere**.

Exemple:

- vocala [î] este redată prin literele **î** și **â** – *îndată, român*;
- consoana [k] poate fi redată prin literele **c, q** și **k** – *casă, Qatar, kosovar*;
- **consoanele duble** pot nota, uneori, un singur sunet: [t] – *watt*, [l] – *Pillat*, [s] – *Russo*.

Spre informarea voastră!



În limba română, **litera X** transcrie două sunete:
[cs] sau **[gz]**.

Exemple: saxofon – [sacsofon]; luxos [lucsos]
exemplu – [egzemplu]; examen
[egzamen]

Spre informarea voastră!

În cadrul primelor trei cuvinte descoperite,
CLASA, PICIOARE ȘI CHEAMĂ,
litera **C** apare în situații diferite!

1. transcrie singură sunetul [k]:

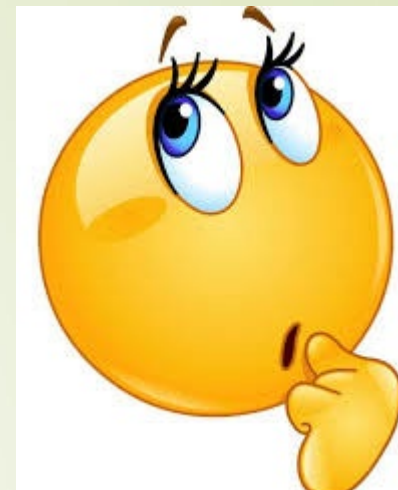
CLASA – **CL**A - SA – [klasa];

2. transcrie sunetul [č], împreună cu litera i:

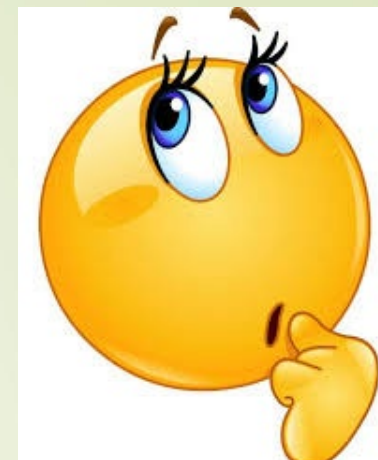
PICIOARE – PI – **CIO**A – RE - [pičoare];

3. transcrie sunetul [k'], împreună cu literele **h** și **e**:

CHEAMĂ – **CHE**A – MĂ - [k'amă].



Spre informarea voastră!



În cuvintele de mai jos, identificăm următoarele situații:

Ce: ceară [ča - ră] – se aude sunetul [cs] din limba maghiară;

Ci: saci [sač], ciocan [čo - can] – se aude sunetul [cs] din limba maghiară;

Ge: mărgea [măr – ģa] - se aude sunetul [dzs] din limba maghiară;

Gi: magi [ma ģ], magiun [ma – ģun] - se aude sunetul [dzs] din limba maghiară.

Observație! Când grupurile de litere ce, ci, ge, gi se află la sfârșitul cuvântului sau sunt urmate de vocale în interiorul cuvântului, se aude un sunet.

Spre informarea voastră!

În cuvintele de mai jos, identificăm următoarele situații:

Ce: cenușă [če – nu -șă], face [fa – če] – se aude sunetul [cs] + [é] din limba maghiară;

Ci: cireășă [či-rea-șă], suci [su-či] – se aude sunetul [cs] + [i] din limba maghiară;

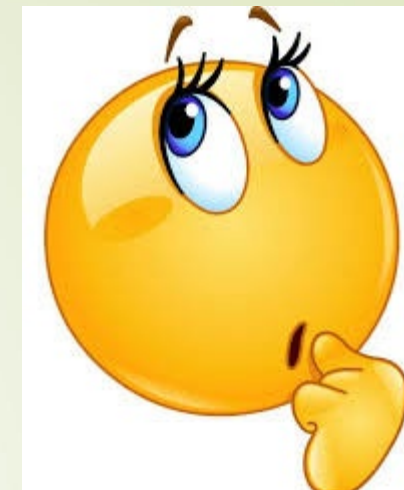
Ge: gemeni [ģe-meni], curge [cur- ģe] se aude sunetul [dzs] + [e] din limba maghiară;

Gi: gimnastică [ģim-nas-ti-că], fugi [fu – ģi] - se aude sunetul [dzs] + [i] din limba maghiară.

Observație! Când grupurile de litere ce, ci, ge, gi formează singure o silabă sau sunt urmate de consoane în interiorul cuvântului, se aud două sunete.



Spre informarea voastră!



Când grupurile de litere *che*, *chi*, *ghe*, *ghi* se află la sfârșitul cuvântului sau sunt urmate de vocale în interiorul cuvântului, se aude un sunet.

Exemplu: *chi*-ve-tă – [*k*'u-ve-tă] – 8 litere, 6 sunete

Când grupurile de litere *che*, *chi*, *ghe*, *ghi* formează singure o silabă sau sunt urmate de consoane în interiorul cuvântului, se aud două sunete.

Exemplu: *che*-nar – [*k*'e-nar] – 6 litere, 5 sunete

Exercițiu

Stabilește felul sunetelor din care sunt alcătuite următoarele cuvinte:

1. CARTE



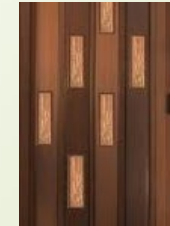
1. OGLINDĂ



3. PENAR

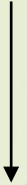


4. UȘĂ



Rezolvare

C



consoană

A



vocală

R



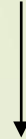
consoană

T



consoană

E



vocală

Rezolvare

O

↓
vocală

G

↓
consoană

L

↓
consoană

I

↓
vocală

N

↓
consoană

D

↓
consoană

Ă

↓
vocală

Rezolvare

P



consoană

E



vocală

N



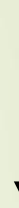
consoană

A



vocală

R



consoană

Rezolvare

U



vocală

S



consoană

Ă



vocală

Exercițiu

Stabilește numărul de litere și de sunete din cadrul următoarelor cuvinte:

1. GHEATĂ



2. GHEȚAR



3. CIORAP



4. CIREȘE



Rezolvare

1. **GHEATĂ** – ghea-tă – [g'a-tă] – 6 litere, 4 sunete
2. **GHEȚAR** – ghe-țar – [g'e-țar] – 6 litere, 5 sunete
3. **CIORAP** – cio-rap – [čo-rap] – 6 litere, 5 sunete
4. **CIREȘE** – ci-re-șe – [či-re-șe] – 6 litere, 6 sunete

Exercițiu

Alege, prin subliniere, varianta corectă a cuvintelor evidențiate grafic:

1. Roua **lucia** / **lucea** în bătaia razelor soarelui.
2. Observase că **gheața** / **ghiața** se topise mai repede.
3. Bunica îi pregătise **ciaiul** / **ceaiul**.
4. Așezase hainele în **lighean** / **lighian**.
5. I se înroșise **urechia** / **urechea** din cauza frigului.
6. Haina **a început** / **a încheput** în dulap.
7. Folosise **ochianul** / **oceanul**, pentru a vedea vapoarele din zare.

Rezolvare

1. Roua **lucia** / **lucea** în bătaia razelor soarelui.
2. Observase că **gheata** / **ghiața** se topise mai repede.
3. Bunica îi pregătise **ciaiul** / **ceaiul**.
4. Așezase hainele în **lighean** / **lighian**.
5. I se înroșise **urechia** / **urechea** din cauza frigului.
6. Folosise **ochianul** / **oceanul**, pentru a vedea vapoarele din zare.
7. Lăsase fructul **neânceput** / **neînceput**.

Cum ne exprimăm?!

Citește cu atenție textul pe care Emmie și l-a notat în jurnalul său:

Mie foarte clar ca observat și noul profesoară că nu sunt prea vorbăreață.

Tocmai de aceea, sa gîndit să particip la noul proiect al școlii. Iar place să îmi fac prieteni.

Dacă Emmie ți-ar arăta vreodată jurnalul său, ce modificări ai aduce acestui text pentru a fi corect?



Ne exprimăm corect!



Mi-e foarte clar **c-a** observat și **noua** profesoară că nu sunt prea vorbăreață.

Tocmai de aceea, **s-a** gândit să particip la noul proiect al școlii. **I-ar plăcea** să îmi fac prieteni.



Suportul de curs a fost realizat de
prof. dr. Laura-Alexandra Pui, de la Școala
Gimnazială „Dr. Bernády György”, Tg.-Mureș.